

Zenon Guldon

"Bodzentyn. Z dziejów miasta w XII-XX wieku", red. Krzysztof Bracha, Kielce 1998 : [recenzja]

Rocznik Muzeum Narodowego w Kielcach 20, 374-375

2000

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

z której wynika, że pałac zbudowany został za „dozoru” starosty kieleckiego Stanisława Czechowskiego, a sama budowa została zakończona w 1644 r. (s. 147-163).

Adam Miłobędzki scharakteryzował wyniki badań nad zamkiem Oleśnickich w Pińczowie (s. 93-104). Zamek ten został zbudowany przez biskupa krakowskiego Zbigniewa Oleśnickiego dla jego brata Jana Głowacza. Nie był więc siedzibą biskupów krakowskich. Waldemar Gliński omawia wyniki badań, głównie archeologicznych, nad siedzibami biskupów w Tarczku, Kunowie, Szewnej i Dębnie (s. 107-116), a Dariusz Kalina analizuje dwory folwarczne w Woli Kopcowej, Brzezinkach, Masłowie i Domaszowicach (s. 121-126). Takich dworów w dobrach biskupich było znacznie więcej. W wydawnictwie nie uwzględniono wszystkich rezydencji biskupich. Brak na przykład informacji o Radłowie, gdzie rezydencję odbudował w 1638 r. biskup Jakub Zadzik. Anna Piasecka omawia przebieg prac remontowo-konserwatorskich w rezydencjach biskupich w Bodzentynie i Kielcach w latach 1945-1996 (s. 129-134).

Podsumowując powyższe, stwierdzić można, że opublikowane w omawianym wydawnictwie artykuły i komunikaty stanowią dobry punkt wyjścia do dalszych badań nad siedzibami biskupów krakowskich.

Zenon Guldon

BODZENTYN. Z DZIEJÓW MIASTA W XII-XX WIEKU. Red. Krzysztof Bracha. Kielce 1998, Wyższa Szkoła Pedagogiczna, Prace Instytutu Historii, nr 17, ss. 175

Omawiane wydawnictwo zawiera materiały z konferencji zorganizowanej 1 grudnia 1997 r. przez Instytut Historii WSP w Kielcach oraz Urząd Miasta i Gminy w Bodzentynie. Publikację otwiera artykuł Stanisława Trawkowskiego, poświęcony głównie początkom i dziejom Bodzentyna w średniowieczu (s. 11-23). Na rozwój osadnictwa istotny wpływ miały stosunki własnościowe. Największym właścicielem ziemskim było biskupstwo krakowskie, do którego należała kasztelania tarska i kielecka. Nie były to jednostki administracji państwowej, ale biskupie kasztelanie majątkowe, a więc ośrodki zarządu gospodarczego, dworów biskupich i kościołów kanonic-

kich. Najstarszym centrum kasztelanii tarskiej był Świętomarz (Stary Tarczek), gdzie istniał kościół pod wezwaniem Najświętszej Marii Panny. Zapewne już w XII w. targowisko i centrum kasztelanii przeniesione zostały do Nowego Tarczka, gdzie powstał kościół parafialny pod wezwaniem św. Idziego. W 1259 r. Tarczek dowodnie był miastem. W latach 1348-1355 ośrodek miejski przeniesiony został do Bodzentyna, gdzie zbudowany został zamek biskupi i kościół parafialny. Do biskupstwa krakowskiego należało też Dębno, gdzie w XIV w. istniał niewielki gródek. W 1343 r. Dębno określone zostało jako miasto, ale w późniejszym okresie była to wieś¹.

Skomplikowana jest sprawa powstania klasztoru benedyktyńskiego na Łysej Górze. W literaturze archeologicznej przyjmuje się, że istniał tu ośrodek kultu pogańskiego, z którym związany jest wał kamienny, datowany na okres rzymski lub wczesnośredniowieczny. Ostatecznie nie jest wyjaśniona chronologia i funkcje tego wału. Klasztor benedyktyński powstał w latach 1102-1138, najprawdopodobniej w latach 1135-1137, a jego głównym fundatorem był Bolesław Krzywousty. Z 1308 r. pochodzi najstarsza informacja o relikwii św. Krzyża. Z dokumentu z 1269 r. wynika, że istniała już lokowana jako wieś na prawie niemieckim Nowa Słupia, która przed 1351 r. uzyskiwała status miasta². Z tą problematyką związane są kolejne referaty i komunikaty. Marek Jończyk przedstawił wyniki badań nad kasztelanią tarską (s. 25-31). Uważa, że w XIII w. kasztelania była kluczem dóbr biskupich, ale nie można wykluczyć, że wcześniej przejściowo była kasztelanią państwową. Uważa, że uzasadnione jest przypuszczenie o przejściu tych terenów na własność biskupstwa przed 1142 r. Zbigniew Brzeziński analizuje trzy hipotezy dotyczące fundacji kościoła św. Idziego w Tarczku – miała ona mieć miejsce w 1067 lub 1086 r., lub w 1. połowie XIII w. Analizując rozwój kultu św. Idziego, Autor uważa, że kościół fundował biskup Iwo Odrowąż w 1. połowie XIII w. (s. 33-38). Marek Derwich omawia średniowieczne osadnictwo w regio-

¹ F. Kiryk *Urbanizacja Małopolski. Województwo sandomierskie. XIII-XVI wiek*. Kielce 1994, s. 25-27, 41, 148-149.

² M. Derwich *Benedyktyński klasztor św. Krzyża na Łysej Górze w średniowieczu*. Warszawa-Wrocław 1992.

nie świętokrzyskim (s. 39-51) i kontakty Bodzentyńska z opactwem łysogórskim (s. 53-56). Krzysztof Bracha dochodzi do wniosku, że w XV w. aż 18 bodzentyńian studiowało w Akademii Krakowskiej, a z Kielc zaledwie 5 osób (s. 57-63).

Janusz Kuczyński przedstawia fazy rozbudowy zamku bodzentyńskiego, skupiając uwagę „na okresie wspaniałości, jaką osiągnął u schyłku XVII w. po przetworzeniach dokonywanych przez ponad trzy stulecia” (s. 65-79). Lech Stępkowski omawia stan zabudowy, zaludnienia i gospodarki miasta w XVI-XVIII w. (s. 81-101). Według Autora z okresu przedrozbiorowego zachowała się tylko jedna księga miejska (s. 86). Druga księga znajduje się w rękach prywatnych i nie była wykorzystywana przez dotychczasowych badaczy dziejów miasta. Dodać można, że niedawno ukazał się artykuł Jadwigi Muszyńskiej, dotyczący strat demograficznych i zniszczeń gospodarczych w kluczu bodzentyńskim w połowie XVII w.³ W omawianym tomie J. Muszyńska opublikowała inwentarze Bodzentyńska z lat 1644 i 1668 (s. 103-115). Warto opublikować pozostałe inwentarze z lat 1652, 1746 i 1789.

L. Stępkowski opublikował opis Bodzentyńska z 1820 r. (s. 121-131), a Wiesław Caban przedstawił rolę miasta w powstaniu styczniowym (s. 133-144). Z kolei Barbara Szabat scharakteryzowała udział mieszkańców osady w okresie rewolucji 1905-1907 roku (s. 145-159), a Regina Renz – życie codzienne jej mieszkańców w okresie międzywojennym (s. 161-175).

Podsumowując powyższe, stwierdzić można, że omawiane wydawnictwo zawiera szereg interesujących materiałów do dziejów Bodzentyńska i być może przyspieszy moment opracowania pełnej monografii miasta.

Zenon Guldon

KS. BOLESŁAW STANISŁAW KUMOR: *DZIEJE DIECEZJI KRAKOWSKIEJ DO ROKU 1795*, t. 1, Kraków 1998, Wydawnictwo św. Stanisława BM Archidiecezji Krakowskiej, ss. 748

Omawiana książka stanowi pierwszą część zakrojonej na cztery tomy monografii diecezji krakowskiej w okresie przedrozbiorowym. Obszerny rozdział I przedstawia ogólną charakterystykę biskupstwa i jego podstaw prawnych (s. 91-461). W oparciu o dotychczasową literaturę autor przedstawia początki chrześcijaństwa w Małopolsce południowej. Najbardziej dyskusyjny jest problem chrześcijaństwa w obrządku słowiańskim, nazywanym też metodiańskim. Chodzi o to, czy ta forma chrześcijaństwa przyjęta została w Państwie Wiślan. Zasadniczą podstawę dyskusji stanowi fragment żywota św. Metodego, który informuje, że:

„Pogański książę, bardzo potężny, siedząc na Wiślech urągał chrześcijanom i szkody im wyrządzał. Posławszy więc do niego, kazał mu [Metody] powiedzieć: Dobrze by było, synu, abyś się dał ochrzcić dobrowolnie na swojej ziemi, bo inaczej będziesz w niewolę wzięty i zmuszony przyjąć chrzest na ziemi cudzej. Wspomnij moje słowo. Tak się też stało”¹.

Autor przyjmuje opinię Gerarda Labudy, że misja Metodego nie objęła ziem Wiślan². Nie ma podstaw także hipoteza o istnieniu biskupstwa obrządku rzymskiego w Krakowie przed 1000 r. (s. 113-115). Sporo miejsca Autor poświęca omówieniu granic diecezji w okresie przedrozbiorowym.

Obszerny podrozdział poświęcony jest uposażeniu biskupstwa (s. 178-267): Uposażenie biskupstwa do połowy XV w. Autor przedstawia je głównie w oparciu o pracę Stefana Ingłota³. Dla przedstawienia stanu gospodarki

¹ Cyt. za J. Wyrozumski *Historia Polski do roku 1505*. Warszawa 1982, s. 76. W recenzowanej pracy (s. 93) Autor opuścił fragment cytatu, co zniekształca jego treść.

² G. Labuda *Kraków biskupi przed rokiem 1000. Przyczynek do dyskusji nad dziejami misji metodiańskiej w Polsce*. „Studia Historyczne” 1984 R. 27, s. 371-411.

³ S. Ingłot *Stan i rozmieszczenie uposażenia biskupstwa krakowskiego w połowie XV wieku. Próba odtworzenia zaginionej części Liber beneficiorum Długosza*. Lwów 1925.

³ J. Muszyńska *O stratach demograficznych i zniszczeniach gospodarczych w kluczu bodzentyńskim biskupów krakowskich w okresie potopu szwedzkiego*. W: *Z dziejów Europy wczesnonowoczesnej*. Red. J. Wijaczka. Kielce 1997, s. 109-126.